

УДК811.111'22'25 (045)

**ТИПИ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТУ
ДЖ.К. РОУЛІНГ “HARRY POTTER AND THE PHILOSOPHER’S
STONE ”: ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ**

ВОЛКОВА С. В.

доктор філологічних наук, професор
Київський національний лінгвістичний університет
volkovasvitlana71@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5708-7034>

ЛУЧИНСЬКА А. В.

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Київський національний лінгвістичний університет
luchinskaya.alina@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0062-410X>

У статті сфокусовано увагу на виявленні перекладацьких трансформацій у відтворенні лінгвосеміотики персонажного образу в тексті оригіналу та перекладу роману Дж. К. Роулінг “Harry Potter and the Philosopher’s Stone”. Зроблено аналіз підходів до тлумачення таких понять, як: “образ”, “художній образ”, “персональний образ” – у лінгвістиці та перекладознавстві. Схарактеризовано лінгвосеміотичні особливості персонажного образу в тексті оригіналу і тексті перекладу “Harry Potter and the Philosopher’s Stone”. Систематизовано перекладацькі трансформації у відтворенні лінгвосеміотичних особливостей персонажного образу в українському перекладі аналізованого тексту. З’ясовано, що значення лінгвосеміотичних імплікатур образу Гаррі Поттера мають певні відмінності в тексті оригіналу і перекладу, але вони суттєво не впливають на зміст лінгвосеміотичної структури художнього образу в тексті перекладу.

Ключові слова: лінгвосеміотична модель, лінгвосеміотичні імплікатури, художній образ, персональний образ, перекладацькі трансформації.

**TYPES OF TRANSFORMATIONS IN UKRAINIAN TRANSLATION
OF J.K. ROWLING’S “HARRY POTTER AND THE PHILOSOPHER’S STONE”:
LINGUISEMIOTIC ASPECT**

VOLKOVA Svitlana Volodymyrivna
DrSc (Philology), Professor
Kyiv National Linguistic University
volkovasvitlana71@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5708-7034>

LUCHYNSKA Alina Volodymyrivna
Magister student
Kyiv National Linguistic University
luchinskaya.alina@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0062-410X>

Introduction. The study focuses on the translation transformations in reproducing the linguosemiotics of the image of the character in Ukrainian translation of “Harry Potter and

the Philosopher's Stone" by J. K. Rowling. The understanding of such concepts as "image", "literary image", and "character image" in linguistics and translation studies' works is specified. The paper analyzes the translation studies investigations of the text of "Harry Potter and the Philosopher's Stone". The literary image of Harry Potter, the main character of "Harry Potter and the Philosopher's Stone", is considered to be a system of base and linguacultural codes which linguosemiotic means embody.

Purpose. The paper aims at linguosemiotic analysis of the Ukrainian translation of "Harry Potter and the Philosopher's Stone" by J. K. Rowling, identification and comparison of linguosemiotic features of the image of the character in the source and target texts.

Methods. The descriptive-analytical, comparative, contextual and structural-semantic methods are applied to reveal the transformations used in reproducing the linguosemiotic features of the character image in the target text.

Results. Linguosemiotic features of the image of the character in the source and target texts of "Harry Potter and the Philosopher's Stone" are characterized. The interlingual transformations, used in reproducing the linguosemiotic features of the image of the character in Ukrainian translation of the analyzed text, have been systematized. In this research the linguosemiotic models of the character image in the source and target texts of "Harry Potter and the Philosopher's Stone" by J. K. Rowling have been compared. Interlingual transformations revealed in the target text are interpreted.

Conclusion. The paper reveals the scope of the linguacultural and semiotic implicatures of the image of Harry Potter, which are the components of the linguosemiotic model of the image of Harry Potter. It is proved that they are the verbal signs, which imply multi-coded information. The most brightly expressed implicatures in the source and target texts are *bright green eyes* and *green light* that are opposed through the all text. The meanings of the linguosemiotic implicatures of the image of the character of Harry Potter have slight differences in the original and translated texts, but they are not critical for comprehension by readers and do not distort the whole literary image.

Key words: linguosemiotic model, linguosemiotic implicatures, literary image, the image of the character, translation transformations.

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв'язання. Серію романів про Гаррі Поттера досліджувало багато українських лінгвістів, зокрема Т. Барсук, Л. Л. Белей, М. В. Бережна, О. В. Бока, Г. В. Волчанська, О. С. Колесник, А. Є. Потапова, О. В. Ребрій та ін. Значна частина праць присвячена проблемам перекладу ономастики (в тому числі антропоніміки) (Т. Барсук, 2009; Л. Л. Белей, 2008; М. В. Бережна, 2017; О. В. Бока, 2008; О. В. Ребрій, 2012), особливостям відтворення стилістичних засобів (А. Є. Потапова, 2011) і відображення мовної, концептуальної картин світу в мові оригіналу та перекладу (Г. В. Волчанська, 2009), а також виявленню лінгвосеміотичних властивостей номінацій емоцій крізь призму змісту міфологічного простору (О. С. Колесник, 2013). **Актуальність** пропонованого дослідження зумовлена потребою вивчення, систематизації й характеристизації перекладацьких трансформацій, використаних для відтворення лінгвосеміотики персонажного образу в українському перекладі англomовного роману, що не було ще предметом перекладознавчих досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом визначається особливий лінгвістичний інтерес до різновекторного дослідження самої "поттеріани" (О.С. Солодова "Лінгвокогнітивні характеристики композиції тексту англійських казок Дж. К. Роулінг"; І. В. Александрук "Вербалізація можливих світів у жанрі фентезі (на матеріалі творів сучасних англійських та американських авторів)"; І. З. Терсіна "Прикметникові словосполучення у текстах поттеріани: системні та ідіолектичні особливості"; А. Є. Потапова "Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. К. Роулінг)"; О. В. Марчук "Вивчення динаміки текстотвірних одиниць лексичної структури англійськомовного художнього фентезійного тексту

на матеріалі семилогії британської письменниці Дж. К. Роулінг “Гаррі Поттер”). Наш інтерес сфокусовано на знаковій природі персонажного образу, трансформаціях, які відбуваються в перекладі тексту українською мовою, і з’ясуванні питання впливу цих трансформацій у відтворенні семіотики персонажного образу в тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу.

Деякі аспекти знакової природи мови розглядали ще в античності Платон (1990), Аристотель (1978); питання мови як знакової системи порушували і в епохи Середньовіччя (дискусії номіналістів, реалістів, концептуалістів) та Відродження. Однак основи семіотики, зокрема лінгвосеміотики, закладено наприкінці XIX – початку XX ст. у працях Ч. Пірса (2000), Ч. Морріса (1983) і Ф. де Соссюра (2004). Зокрема, Ч. Пірс (2000) увів у науковий обіг термін “семіотика”, сформулював її головні засади та запропонував типологію знаків. Ч. Морріс (1983) обґрунтував поняття “знакова ситуація”, започаткував розрізнення семантики, синтактики і прагматики як змістової організації знаків. Ф. де Соссюр вважається засновником лінгвосеміотики. Він опрацював основні засади і поняття знакової теорії мови та сформулював принцип двобічності (білатеральності) мовного знака (2004). У XX ст. окремі теоретичні аспекти лінгвосеміотики опрацьовували Л. Єльмслев (1960), Е. Бенвеніст (1974), Р. Якобсон (1983), Р. Барт (1989), У. Еко (1998), Я. Мукаржовський (1994), Дж. Ділі (2004), О. Ф. Лосєв (1982), Ю. С. Степанов (2001), Ю. М. Лотман (2000), В. В. Іванов (2010) та ін.

У сучасній лінгвосеміотиці мовний знак розглядають як двобічну матеріально-ідеальну сутність системно організованого мовного коду, яка довільно, символічно й одночасно конвенційно фіксує в чуттєво сприйнятій формі певний зміст і слугує засобом отримання, збереження, опрацювання й передачі інформації. Найважливіші риси мовних знаків: двобічність (у деяких концепціях – однобічність), системність, довільність стосовно референтів, відтворюваність у вживанні, інформативність, узагальненість стосовно позначуваного, комбінаторність, мотивованість іншими знаками в системі мови (Енциклопедія сучасної України, 2016).

В Україні окремі ідеї лінгвосеміотики отримали розвиток у працях Н. І. Андрейчук (семіотичні вияви лінгвокультурного простору Англії епохи Тюдорів) (Андрейчук, 2011), С. С. Єрмоленка (мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць) (Єрмоленко, 2006), Г. Г. Почепцова (питання знаковості мови в аспекті теорії комунікації) (Почепцов, 2001), О. О. Селіванової (семіотичні проблеми теорії когнітивної ономаціології) (Селіванова, 2000), С. В. Волкової (семіотична природа міфологічних образів) (Волкова, 2016), О. С. Маріної (семіотична природа парадоксальних образів) (Маріна, 2015).

При застосуванні лінгвосеміотичного підходу до аналізу художнього образу останній тлумачиться як особливий лінгвокультурний код (Андрейчук, 2015, с. 18; Волкова, 2017, с. 73; Карасик, 2006), що відображає зв’язок між знаками в художньому дискурсі й культурно та соціально зумовленим життєвим світом людини. Для інтерпретації образу вагомою є категорія лінгвокультурного коду (Красних, 2002).

У сучасній лінгвосеміотиці вживають таке поняття, як базовий код – тривимірний мовний знак для думки, яка його інтерпретує, знак для об’єкта і знак, який у певному відношенні пов’язує його з об’єктом (Андрейчук, 2012, с. 65). Через базові коди здійснюється фіксація денотата в дискурсі (Андрейчук, 2015).

Поєднання базових кодів утворює лінгвокультурний код (Карасик, 2006). Цей код є різновидом культурних кодів, які забезпечують передумови комунікації та відіграють визначальну роль у формуванні національно-культурного простору людини (Красних, 2002). У нашому дослідженні дотримуємося думки мовознавців, які вважають, що в художньому образі домінує лінгвокультурний код (Андрейчук, 2015).

Метою дослідження є визначення перекладацьких трансформацій у відтворенні лінгвосеміотичних особливостей персонажного образу твору Дж. К. Роулінг “Harry Potter and

the Philosopher's Stone" в його перекладі українською мовою. Мета роботи обумовлює вирішення таких **завдань**: зробити огляд сучасних перекладознавчих досліджень, здійснених на матеріалі тексту "Harry Potter and the Philosopher's Stone"; схарактеризувати лінгвoseміотичні особливості персонажного образу "Harry Potter and the Philosopher's Stone" в тексті оригіналу і в тексті перекладу; систематизувати міжмовні трансформації у відтворенні лінгвoseміотики персонажного образу в українському перекладі аналізованого тексту. Предметом дослідження стали перекладацькі трансформації у відтворенні лінгвoseміотики персонажного образу в українському перекладі тексту Дж. К. Роулінг "Harry Potter and the Philosopher's Stone".

У статті застосовано описово-аналітичний метод, орієнтований на спостереження, аналіз і узагальнення певних мовних фактів; метод зіставлення, пов'язаний з окресленням загальних та індивідуальних рис портретного опису. Для лінгвістичного аналізу – описовий, порівняльний, контекстуальний та структурно-семантичний методи. Порівняльно-перекладознавчий аналіз передбачав зіставлення оригінального тексту англійською мовою з текстом перекладу українською мовою для визначення прийомів відтворення лінгвoseміотичних особливостей персонажного образу при перекладі оригінального тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художній персональний образ Гаррі Поттера розгортається в тексті "Harry Potter and the Philosopher's Stone" за допомогою лінгвoseміотичних засобів, спрямованих на відтворення фізичного та словесного його портретів, артефактів чарівного світу, магічних істот та кольорів, якими користується герой і які відображають його внутрішній світ. Результати нашої вибірки покажемо в таких таблицях.

Таблиця 1

Зовнішність, одяг, риси характеру

Зовнішність, одяг, риси характеру		
Вид трансформації	Текст оригіналу	Текст перекладу
Перестановка, модуляція, конкретизація	Under a tuft of jet-black hair over his forehead they could see a <u>curiously shaped cut</u> , like a <u>bolt of lightning</u> .	На чолі, під жмутиком чорного, як смола, волосся виднівся <u>дивної форми знак, подібний на блискавку</u> .
Перестановка, модуляція	He looked even <u>smaller</u> and <u>skinnier</u> than he really was because all he had to wear were <u>old clothes</u> of Dudley's, and Dudley was about four times bigger than he was.	Але він видавався ще <u>меншим</u> і <u>худішим</u> , ніж насправді, бо щоразу мусив доношувати <u>старий одяг</u> Дадлі, а той був десь учетверо ширший від нього.
Диференціація	Harry had a <u>thin face</u> , knobbly knees, black hair, and <u>bright green eyes</u> .	Гаррі мав <u>худе обличчя</u> , гострі коліна, чорне волосся і <u>ясно-зелені очі</u> .
Модуляція, перестановка	He wore <u>round glasses</u> held together with a lot of Scotch tape because of all the times Dudley had punched him on the nose.	Він носив <u>круглі</u> , обмотані скотчем <u>окуляри</u> , бо Дадлі часто ламав їх, луплячи його по носі.
Перестановка, додавання	As the <u>snake</u> slid swiftly past him, Harry could have sworn a low, hissing voice said, "Brazil, here I come. . . Thanksss, amigo."	Гаррі міг би присягтися, що, коли повз нього просковзнула <u>змія</u> , він почув, як низький шиплячий голос проказав: "Бразиліє, я йду!.. Ссспасибі, аміго."

У вищенаведених прикладах з англomовного тексту авторка формує образ одинадцятирічного Гаррі за допомогою бінарних опозицій *smaller / skinnier :: bigger, thin face :: old clothes, менший / худіший :: ширший, худе обличчя :: старий одяг*. Ці вербальні засоби стають носіями базових кодів, оскільки містять інформацію про сімейне оточення головного героя, погане ставлення сім'ї Дурслів до нього (соціальний код). Портрет головного героя створюють імплікатури *a curiously shaped cut, like a bolt of lightning – bright green eyes – round glasses (дивної форми знак, подібний на блискавку – ясно-зелені очі – круглі окуляри)*, які представляють контейнери різнокодової інформації. Наприклад, звернення до міфологічних джерел (Ferber, 1999) показало, що блискавка – знак божественної сили. В аналізованому фрагменті ця лексема є носієм міфологічної інформації і як вербальний носій міфологічного коду *lightning (блискавка)* означає могутню силу, яку темний маг Волдеморт ненавмисно передав Гаррі як частину своєї сили, щоб той був здатним розмовляти зі зміями. Змія була дуже поширеним символом в Єгипті. Ієрогліф, схожий на літеру Z, виражав рух змії (Похлебкин, 2001, с. 265 – 267; Керлот, 1994, с. 212). Зелені очі символізують життєрадісність головного героя, його зв'язок із магичним світом, а також виступають символом надії (Ferber, 1999, р. 87 – 89; Тресиддер, 2001). Окуляри Гаррі – символ того, що він має приховувати своє справжнє походження від звичайних людей.

Не менш важливу роль у тексті відіграють кольори та природні явища (табл. 2):

Таблиця 2

Кольори, природні явища

Кольори, природні явища		
Вид трансформації	Текст оригіналу	Текст перекладу
Опущення	The <u>storm</u> raged more and more ferociously as the night went on. Harry couldn't sleep.	<u>Шторм</u> лютував що далі, то несамовитіше, і Гаррі не міг заснути.
Перестановка, модуляція, синтаксична заміна	It filled the whole damp hut with flickering <u>light</u> and Harry felt the <u>warmth</u> wash over him as though he'd sunk into a hot bath.	Мерехтливе <u>сяйво</u> затопило вогку халупу, і Гаррі відчув, як його наповнює <u>тепло</u> , наче він заліз у гарячу ванну.
Модуляція, опущення, диференціація	As Hagrid's story came to a close, he saw again the blinding flash of <u>green light</u> , more clearly than he had ever remembered it before – and he remembered something else, for the first time in his life: a high, cold, cruel laugh.	Коли Гегрід уже закінчував, він знову побачив сліпучий спалах <u>зеленого світла</u> , – найвиразніше, ніж будь-коли раніше, – і вперше в житті йому пригадався уїдлиий, холодний, жорстокий регіт.

Наприклад, лексема *storm* у наведених вище прикладах відображає напружену атмосферу, неминучі зміни і водночас невдоволеність магичних сил через вчинки сім'ї Дурслів. Внутрішній стан головного героя в тексті оригіналу виражено іменниками *light* і *warmth* та лексемами *сяйво* і *тепло* в тексті перекладу. Вербалізований базовий код *green light (зелене світло)* супроводжує смертельне закляття і є символом смерті в романі.

Суттєва частина аналізованих речень містить назви артефактів магичного світу (табл. 3):

Таблиця 3

Артефакти

Артефакти		
Вид трансформації	Текст оригіналу	Текст перекладу
Диференціація, перестановка	But Hagrid simply waved his hand and said, "About our <u>world</u> , I mean. Your world. My world. Yer parents' world".	Але Гегрід тільки махнув рукою й мовив: – Я маю на увазі <u>наш світ</u> . Твій світ. Мій світ. Світ <u>твоїх батьків</u> .
Конкретизація, додавання, синтаксична заміна	Harry picked it [<u>a letter</u>] up and stared at it, his heart twanging like a giant elastic band.	Узявши <u>листа</u> до рук, Гаррі став розглядати конверт, а серце його забриніло, немов струна.
Додавання, диференціація	They stepped through the <u>archway</u> . Harry looked quickly over his shoulder and saw the archway shrink instantly back into solid wall.	Вони увійшли в <u>арку</u> , а коли Гаррі швиденько озирнувся, то побачив, як арковий прохід миттю зменшився і щез, і там знову постав суцільний мур.
Перестановка, синтаксична заміна	"Look," Harry heard one of them say, "the new <u>Nimbus Two Thousand</u> – fastest ever –"	"Диви!" – почув Гаррі чийсь слова, – " <u>Німбус-2000</u> " – нова й найшвидша".
Диференціація	When they had left the shop, he said, "Hagrid, what's <u>Quidditch</u> ?"	Виходячи з крамнички, він запитав: – Гегріде, а що таке <u>квідич</u> ?
Опущення, модуляція	Hagrid wouldn't let Harry buy a solid gold <u>cauldron</u> , either ("It says pewter on yer list"), but they got a nice set of scales for weighing potion ingredients and a collapsible brass telescope.	Гегрід не дозволив Гаррі купити й золотий <u>казанок</u> ("Тут написано: олов'яний"), зате вони придбали гарний комплект терезів (щоб важити компоненти зілля) і розкладний мідний телескоп.
Модуляція, синтаксична заміна	Harry now carried a large cage that held a beautiful snowy <u>owl</u> , fast asleep with her head under her wing.	Гаррі ніс велику клітку з гарною полярною <u>совою</u> , що міцно спала, опустивши голову під крило.
Модуляція	<u>A magic wand</u> ... this was what Harry had been really looking forward to.	<u>Чарівна паличка</u> – ось чого Гаррі прагнув найдужче.
Перестановка, додавання, диференціація	Perched atop a high mountain on the other side, its windows sparkling in the starry sky, was a vast <u>castle</u> with many turrets and towers.	На тому боці озера на верхівці високої гори здіймався, виблискуючи вікнами на тлі зоряного неба, великий <u>замок</u> з численними вежами й башточками.
Граматична заміна, модуляція	<u>The hat</u> seemed to be asking rather a lot; Harry didn't feel brave or quick-witted or any of it at the moment.	<u>Капелюх</u> ставив надто великі вимоги, а Гаррі не почувався тепер ані відважним, ані мудрим.
Компенсація, модуляція	"Three Chasers try and score with the <u>Quaffle</u> ; the Keeper guards the goal posts; the Beaters keep the <u>Bludgers</u> away from their team," Harry reeled off.	– Троє <u>загоничів</u> стараються забити гол <u>квафелом</u> ; <u>воротар</u> захищає стовпи з кільцями; <u>відбивачі</u> захищають гравців своєї команди від <u>бладжерів</u> , – скоромовкою випалив Гаррі.

Продовження табл. 3

Артефакти		
Вид трансформації	Текст оригіналу	Текст перекладу
Опущення	“This,” said Wood, “is the <u>Golden Snitch</u> , and it's the most important ball of the lot.”	– Це, – сказав Вуд, – <u>золотий сніч</u> , найважливіший м'яч.
Модуляція	Harry picked the shining, silvery cloth off the floor. It was strange to the touch, like water woven into material. “It's an <u>invisibility cloak</u> ,” said Ron, a look of awe on his face.	Гаррі підняв з підлоги сяйливу срібlistу матерію. Вона була дуже дивна на дотик, немов тканина, зіткана з води. – Це <u>плащ-невидимка!</u> – захоплено вигукнув Рон.
Перестановка, опущення	It was a magnificent <u>mirror</u> , as high as the ceiling, with an ornate gold frame, standing on two clawed feet.	Це було велике – заввишки аж до стелі – <u>дзеркало</u> в пишно оздобленій золотій рамі й на двох пазуристих ніжках.
Перестановка, додавання, конкретизація	He didn't realize that <u>love</u> as powerful as your mother's for you leaves its own mark.	Він не усвідомив, що така сильна <u>любов</u> , яку відчувала до тебе твоя мама, залишає <u>свій</u> слід.
Додавання	“VOLDEMORT!” Harry bellowed, and Hagrid was so shocked, he stopped crying. “I've met him and I'm calling him by his <u>name</u> .”	– ВОЛДЕМОРТ! – вигукнув Гаррі, й Геріда це так приголомшило, що він перестав плакати. – Я зустрівся з ним і не боюся називати його <u>ім'я</u> .
Перестановка	In an instant, the green hangings became scarlet and the silver became gold; the huge Slytherin <u>serpent</u> vanished and a towering Gryffindor <u>lion</u> took its place.	Зелені полотнища відразу стали яскраво-червоними, а срібні – золотими; величезна слизеринська <u>змія</u> зникла, а на її місці постав гігантський грифіндорський <u>лев</u> .

Слова *world* (*світ*) та *archway* (*арка*) уособлюють зв'язок між двома світами, де арка є порталом у магичний світ. Іншим символом зв'язку світу чарівників та звичайного світу є листи, які доставляють Гаррі сови. Лексема *letter* (*лист*) у поєднанні з лексемою *owl* (*сова*) створюють магичну атмосферу навколо головного героя. Денотативне поле МАГІЯ авторка також реалізує за допомогою слів *cauldron* (*казанок*) та *magic wand* (*чарівна паличка*), оскільки саме казанок і чарівна паличка є невід'ємними інструментами чарівників.

Коли Гаррі опиняється в замку (імплікатура *castle* (*замок*) означає захист та безпеку), Сортувальний капелюх розподіляє його до факультету Грифіндор. Лексема *hat* (*капелюх*) обрана для позначення розподілу учнів не випадково, тому що, як зазначав Юнг, капелюх відображає те, що відбувається в голові людини, тобто її думки (Керлот, 1994, с. 588.) Символами двох основних факультетів-суперників є *лев* та *змія*. У лінгвосеміотичному розумінні, лінгвокультурний код, який містить слово *lion* (*лев*), є символом мудрості та хоробрості, тоді як міфологічний код, реалізований у лексемі *serpent* (*змія*), уособлює мудрість у поєднанні з хитрістю (Тресиддер, 2001; Ferber, p. 185 – 190).

Не менш важливу роль у романі відіграють такі маркери магичних ігор, як: *Quidditch* (*квідіч*), *Quaffle* (*квафел*), *Bludgers* (*бладжеру*), *Golden Snitch* (*золотий сніч*) та *Nimbus Two Thousand* (*Німбус-2000*). Найпопулярніша гра в магичному світі, квідіч, прообраз якої походить від старовинної гри американських індіанців, водночас є дуже небезпечною для гравців – літаючи на мітлах і уникаючи смертельно небезпечних бладжерів, вони повинні забити голи

протівнику і піймати маленький м'яч снич. У символічному значенні Гаррі надається найкраща можливість (лексема *Nimbus Two Thousand* (Німбус-2000)) досягти своєї мети (*Golden Snitch* (золотий снич)), але він повинен навчитися долати труднощі (*Bludgers* (бладжеру)).

Після того, як головний герой отримує у спадок батьківський плащ-невидимку (що є, з одного боку, символом захисту від небезпеки, а з іншого – безкарних пустощів), він натрапляє на чарівне дзеркало Ягрес (*mirror* (дзеркало)), символ самопізнання (Керлот, 1994).

Після зустрічі з головним антагоністом твору Гаррі виживає вдруде завдяки любові своєї померлої матері (вербальний знак *love* (любов) – символ захисту від зла) і вже не боїться називати його справжнім ім'ям – Волдеморт (іменник *name* (ім'я) вжито на позначення символу перемоги над своїми страхами).

Під час перекладу будь-якого твору іноземною мовою неможливо зберегти всю його специфіку. Користуючись класифікацією трансформацій С. Є. Максимова (2006, с. 112 – 117), у роботі виявлено види трансформацій, які застосував перекладач Віктор Морозов для передачі речень, в яких відтворено лінгвoseміотику персонажного образу (рис. 1):

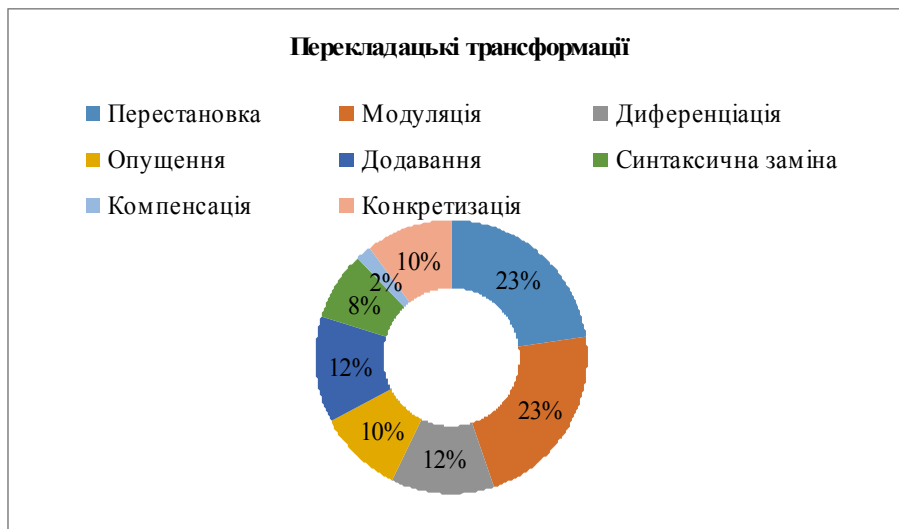

Рис. 1 Перекладацькі трансформації

Аналіз перекладацьких трансформацій у перекладі з англійської на українську тексту "Harry Potter and the Philosopher's Stone" показав, що при перекладі речень із лінгвoseміотичними засобами найчастіше використовувалися перестановки та модуляція, а також диференціація та додавання. Перекладач жодного разу не використав антонімічний переклад, повну перебудову речень та генералізацію.

На основі проведеного текстово-інтерпретаційного аналізу тексту "Harry Potter and the Philosopher's Stone" ми виявили і зіставили лінгвoseміотичні засоби, що маркують лінгвoseміотику персонажного образу Гаррі Поттера.

Основними імплікатурами лінгвoseміотики образу Гаррі Поттера виявлено такі: *a curiously shaped cut, like a bolt of lightning* (дивної форми знак, подібний на блискавку); *snake* (змія); *bright green eyes* (ясно-зелені очі); *round glasses* (круглі окуляри); *green light* (зелене світло); *Nimbus Two Thousand* (Німбус-2000); *magic wand* (чарівна паличка); *lion* (лев); *invisibility cloak* (плащ-невидимка); *love* (любов) та *name* (ім'я). Вони маніфестують різнокодову інформацію (міфологічну (*a curiously shaped cut, like a bolt of lightning* (дивної форми знак, подібний на блискавку)); духовну (*bright green eyes* (ясно-зелені очі); *green light* (зелене світло); *love* (любов); *name* (ім'я)), біоморфну

(*snake* (змія); *lion* (лев)) та предметну (*round glasses* (круглі окуляри); *Nimbus Two Thousand* (Німбус-2000); *magic wand* (чарівна паличка); *invisibility cloak* (плащ-невидимка)) і слугують семіотичними дескрипторами головного героя та компонентами лінгвосеміотичної моделі його персонажного образу. При перекладі символічного значення носіїв кодової інформації українською мовою маємо таку картину: *передача магічної сили – здатність розмовляти зі зміями – надія на краще – приховування свого магічного походження від магів – страх смерті – найкращі можливості – належність до світу чарівників – хоробрість та мудрість – захист покійного батька – захист покійної матері – подолання своїх страхів*.

Імплікатура *a curiously shaped cut* має дещо ширше значення в тексті оригіналу, тому що слово “*curiously*” може перекладатися не тільки як “дивно”, а й “незвичайно” та “цікаво” залежно від смислу, який вклала в це слово авторка. Також полісемантичне слово “*cut*” було відтворено в українському перекладі як “знак”, хоча більш доречним у цьому контексті ми вважаємо його значення “шрам”. В іншому випадку імплікатуру *invisibility cloak* було перекладено як “плащ-невидимка”, через що, на нашу думку, це слово втратило певну магичність, закладену в ньому в тексті оригіналу. Натомість лексему “*cloak*” можна було перекласти як “мантія”, зберігши цей сенс. Найбільш частотними в текстах оригіналу і перекладу виявлено імплікатури *bright green eyes* (ясно-зелені очі) та *green light* (зелене світло).

Здебільшого при перекладі аналізованих речень трансформації застосовувалися не на лексичному, а на синтаксичному рівні.

Висновки й перспективи подальших досліджень. У результаті текстово-інтерпретаційного аналізу тексту “*Harry Potter and the Philosopher’s Stone*” виявлено, що в тексті оригіналу та перекладу найбільш вираженими є імплікатури *bright green eyes* (ясно-зелені очі) та *green light* (зелене світло). З’ясовано, що в більшості випадків лінгвосеміотичні імплікатури були відтворені в українському перекладі за допомогою перестановок (23%) та модуляції (23%).

Запропонований лінгвосеміотичний аналіз припускає можливість його застосування для аналізу інших художніх творів жанру фентезі, що становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрейчук, Н. І. (2011). *Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття* : монографія. МОНМС України, Львів : Нац. ун-т “Львів. політехніка”.
- Андрейчук, Н. І. (2012). Інтерпретанта як людський чинник мовного семіозису. *Мовознавство*, 3, 65-74.
- Андрейчук, Н. І. (2015). Художній образ крізь призму лінгвосеміотики. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*, 3, 17-22.
- Аристотель. (1978). *Сочинения в четырех томах, т. 2*. Москва: Мысль.
- Барсук, Т. (2009). Функціональне навантаження антропонімів у казковому дискурсі (на матеріалі творів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера). *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки*. 81(3), 203-206.
- Барт, Р. (1989). *Миф сегодня. Избранные работы*. Семиотика. Поэтика. Москва.
- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики: підручник*. Київ : Академія.
- Белей, Л. Л. (2008). Ономастикон “Гаррі Поттера” Джоан Роулінг – шляхи передачі. *Ономастичні науки*. 2, 81-84.
- Бенвенист, Э. (1974). *Семиология языка. Общая лингвистика / Пер. с франц.* Москва.
- Бережна, М. В. (2017). Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англійських художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology, V (34)*. Budapest. 124, 11-15.

- Бока, О. В. (2008). Власні імена як компресовані тексти-носії когнітивної інформації (на матеріалі казки Дж. Роулінг "Гаррі Поттер і орден Фенікса"). *Вісник Сумського державного ун-ту. Сер. Філол. науки. 1*, 15-19.
- Волчанська, Г. В. (2009). Особливості відображення мовної та концептуальної картин світу в англійському та українському текстах "Гаррі Поттера". *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки. 81(3)*, 60-63.
- Ельмслев, Л. (1960). *Прологомени к теории языка*. Новое в лингвистике. Москва: Прогресс.
- Єрмоленко, С. С. (2006). *Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць* : Моногр. Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні НАН України. К. : Вид. Дім Д. Бураго.
- Іванов, В. В. (2010). "Границы семиотики": *Вопросы к предварительному обсуждению. Современная семиотика и гуманитарные науки*. М.: Языки славянской культуры.
- Карасик, В. И., Ярмахова Е. А. (2006). *Лингвокультурный типаж "английский чудак"*. Москва : Гнозис.
- Колесник, О. С. (2013). Емоції крізь призму лінгвoseміотики міфу. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 26*, 76-82.
- Красных, В. В. (2002). *Этнопсихолингвистика и лингвокультурология: Курс лекций*. Москва : ИТДГК "Гнозис".
- Лосев, А. Ф. (1982). *Знак. Символ. Миф*. М.: Издательство Московского университета.
- Лотман, Ю. М. (2000). *Внутри мыслящих миров*. Семиосфера. Санкт-Петербург.
- Максімов, С. Є. (2006). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови)*. Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: Навчальний посібник. Київ: Ленвіт.
- Маріна, О. С. (2015). *Семиотика парадоксальності у когнітивно-комунікативному висвітленні (на матеріалі сучасного англomовного поетичного дискурсу)* : монографія. Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Київ; Херсон : Айлант.
- Моррис, Ч. (1983). *Основания теории знаков. Семиотика*. Москва.
- Мукаржовский, Я. (1947). *Преднамеренное и непреднамеренное в искусстве*. Исследования по эстетике и теории искусства. Москва.
- Павлюк, Л. С. (2006). *Знак, символ, міф у масовій комунікації*: посібник. Львів: ПАІС.
- Пирс, Ч. С. (2000). *Избранные философские произведения* [пер. с англ. К. Голубович и др.]. Москва : Логос.
- Платон. (1990). *Собрание сочинений в 4 т. Т. 1* [пер. с древнегреч.].
- Потапова, А. Є. (2011). *Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. К. Ролінг)*. (Дис. канд. філол. наук). Київ.
- Почепцов, Г. Г. (2001). *Теория коммуникации*. Москва: Рефл-бук, К.: Ваклер.
- Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі* : монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Селиванова, Е. А. (2000). *Когнитивная ономазиология*. К. : Фитосоциоцентр.
- Соссюр, Ф. де. (2004). *Курс общей лингвистики*. Пер. с французского А. М. Сухотина, под редакцией и с примечаниями Р. И. Шор. Москва: Едиториал УРСС.
- Степанов, Ю. С. (2001). *Семиотика. Антология. Изд. 2-е, испр. и доп.* Москва: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга.
- Шевцова, Г. І., Ребрій, О. В. (2009) *Стратегії та способи перекладу англomовних антропонімів художнього дискурсу українською мовою (на матеріалі імен персонажів романів Дж. К. Ролінг)*. In *Statu Nascendi: Збірка студентських статей*. Харків: НТМТ. 10, 137-141.

- Шиленко, Р. В. (1986). Прямые и косвенные экспрессивные высказывания в аспекте регулирования межличностных отношений. *Языковое общение и его единицы: Межвуз. сб. науч. тр.* Калинин: Калининск. гос. ун-т, 49-54.
- Эко, У. (1998). *Отсутствующая структура. Введение в семиологию*. Пер. с итал. Санкт-Петербург: Якобсон, Р. (1983). *В поисках сущности языка. Семиотика*. Москва: Наука.
- Deely, J. (2004). *Basics in Semiotics*. Toronto: St. Augustines Press.
- Volkova, S. V. (2017). The Semiotics of Folkdance in Amerindian Literary Prose. *Peter Lang • Frankfurt am Main • Bern • New York • Oxford • Warszawa • Wien: Peter Lang Edition, 14 "Language – Literature – the Arts: A Cognitive Semiotic Interface"*, 149-164.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

- Енциклопедія сучасної України*. (2016).
- Керлот, Х. Э. (1994). *Словарь символов*. Москва : "REFL-book".
- Похлебкин, В. В. (2001). *Словарь международной символики и эмблематики*. 3-е изд. Москва : Международные отношения.
- Тресиддер, Дж. (2001). *Словарь символов*. Пер. с англ. М. : ФАИР-ПРЕСС.
- Усманова, А. Р. (2001). *Код. Постмодернизм*. Энциклопедия [под ред. Грицанова А. А., Можейко М. А.]. Минск : Интерпрессервис : Книжный дом, 710-711.
- Ferber, M. A (1999). *Dictionary of Literary Symbols*. Cambridge University Press.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Роулінг, Дж. К. (2019). *Гаррі Поттер та філософський камінь*. Пер. В. Морозова. Київ : "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА".
- Rowling, J. K. (2014). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury.

REFERENCES

- Andrejchuk, N. I. (2011). Semiotyka linhvokul'turnoho prostoru Anhlii kintsia XV – pochatku XVII stolittia : monohrafiia. MONMS Ukrainy, L. : Nats. un-t "L'viv. politehnika".
- Andrejchuk, N. I. (2012). Interpretanta iak liuds'kyj chynnyk movnoho semiozysu. *Movoznavstvo*. 3, 65-74.
- Andrejchuk, N. I. (2015). Khudozhnij obraz kriz' pryzmu linhvosemiotyky. *Naukovyj visnyk Drohobys't'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Ser. : Filolohichni nauky (movoznavstvo). 3, 17-22.
- Arystotel'. (1978). *Sochynenyia v chetyrekh tomakh, t. 2*. M : Mysl'.
- Barsuk, T. (2009). Funktsional'ne navantazhennia antroponimiv u kazkovomu dyskursi (na materialii tvoriv Dzh. K. Roulinh pro Harri Pottera). *Naukovi zapysky [Kirovohrads'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]*. Ser. : Filolohichni nauky. 81(3), 203-206.
- Bart, R. (1989). *Myf sehodnia. Yzbrannye raboty*. Semyotyka. Poetyka. M.
- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky: pidruchnyk*. Kyiv : Akademiia.
- Belej, L. L. (2008). Onomastykon "Harri Pottera" Dzhohan Roulinh – shliakhy peredachi. *Onomastychni nauky*. 2, 81-84.
- Benvenyst, E. (1974). *Semyolohyia iazyka. Obschaia linhvistyka / Per. s frants*. Moskva.
- Berezhna, M. V. (2017). Vidtvorennia movlennievoi kharakterystyky personazhiv (na materialii anhlovnykh khudozhnikh tekstiv ta ikh perekladiv ukrains'koiu movoiu). *Science and Education a New Dimension. Philology, V (34)*. Budapest. 124, 11-15.
- Boka, O. V. (2008). Vlasni imena iak kompresovani teksty-nosii kohnityvnoi informatsii (na materialii kazky Dzh. Roulinh "Harri Potter i orden Feniksa"). *Visn. Sum. derzh. un-tu*. Ser. Filol. nauky. 1, 15-19.

- Volchans'ka, H. V. (2009). Osoblyvosti vidobrazhennia movnoi ta kontseptual'noi kartyn svitu v anhlijs'komu ta ukrains'komu tekstakh "Harri Potera". Naukovi zapysky [Kirovohrads'koho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]. Ser. : Filolohichni nauky. 81(3), 60-63.
- Dili, Dzh. (2000). Perekl. z anhl. ta nauk. red.. Anatolij Karas'. L'viv: Arsenal.
- El'msl'ev, L. (1960). Prolehomeny k teoryi iazyka. Novoe v lynchvystyke. M.: Prohress.
- Yermolenko, S. S. (2006). Movne modeliuvannia dijsnosti i znakova struktura movnykh odynyts' : Monohr. In-t movoznav. im. O. O.Potebni NAN Ukrainy. K. : Vyd. Dim D. Buraho.
- Yvanov, V.V. (2010). "Hranytsy semyotyky": Voprosy k predvartel'nomu obsuzhdeniyu. Sovremennaia semyotyka y humanyarnye nauky. M.: Yazyky slavianskoj kul'tury.
- Karasyk, V. Y., Yarmakhova E. A. (2006). Lynchvokul'turnyj typazh "anhlyjskij chudak". Moskva : Hnozys.
- Kolesnyk, O. S. (2013). Emotsii kriz' pryzmu lynchvosemiotyky mifu. Naukovyj visnyk kafedry YuNESKO Kyivs'koho natsional'noho lynchvistychnoho universytetu. Filolohiia, pedahohika, psykholohiia. 26, 76-82.
- Krasnykh, V. V. (2002). Etnopsykholynchvystyka y lynchvokul'turolohyia: Kurs lektsyj. Moskva : YTDHK "Hnozys".
- Losev, A.F. (1982). Znak. Symvol. Myf. M.: Yzdatel'stvo Moskovskoho unyversyteta.
- Lotman, Yu. M. (2000). Vnutry myslaschykh myrov. Semyosfera. SPb.
- Maksimov, S. Ye. (2006). Praktychnyj kurs perekladu (anhlijs'ka ta ukrains'ka movy). Teoriia ta praktyka perekladats'koho analizu tekstu dlia studentiv fakul'tetu perekladachiv ta fakul'tetu zaochnoho ta vechirn'oho navchannia: Navchal'nyj posibnyk. K. : Lenvit.
- Marina, O. S. (2015). Semiotyka paradoksal'nosti u kohnityvno-komunikatyvnomu vysvitleni (na materialy suchasnoho anhlomovnoho poetychnoho dyskursu) : monohrafiia. Kyiv. nats. lynchvist. un-t. Kyiv; Kherson : Ajlant.
- Morriss, Ch. (1983). Osnovanyia teoryi znakov. Semyotyka. M.
- Mukarzhovskij, Ya. (1994). Prednamerennoe y neprednamerennoe v yskusstve. Yssledovanyia po estetyke y teoryi yskusstva. M.
- Pavliuk, L. S. (2006). Znak, symvol, mif u masovij komunikatsii: posibnyk. L'viv: PAIS.
- Pyr, Ch. S. (2000). Yzbrannye fylosofskye proyzvedeniia [per. s anhl. K. Holubovych y dr.]. Moskva : Lohos.
- Platon. (1990). Sobranye sochynenyj v 4 t. T.1 / Per. s drevnehrech.
- Potapova, A. Ye. (2011). Vidtvorennia stylistychnykh zasobiv u perekladi dytiahoi khudozhn'oi literatury (na materialy ukrains'kykh, nimets'kykh ta rosij'skykh perekladiv tvoriv Dzh. K. Rolinh). Dys. Kyiv.
- Pochep'tsov, H.H. (2001). Teoryia kommynykatsyy. M.: Refl-buk, K.: Vakler.
- Rebriy, O.V. (2012). Suchastni kontsepsii tvorchosti u perekladi: monographiia. Kharkiv: KNU imeni V.N. Karazina. 376 s.
- Selyvanova, E. A. (2000). Kohnytnvnaia onomasyolohyia. K. : Fytosotsyotsentr.
- Sossiur, F. de. (2004). Kurs obschej lynchvystyky. Per. s frantsuzskoho A. M. Sukhotyna, pod redaktsyej y s pryemchanyamy R. Y. Shor. – M.: Edytoryal URSS.
- Stepanov, Yu.S. (sost.) (2001). Semyotyka. Antolohyia. Yzd. 2-e, yspr. y dop. M.: Akademicheskyj Proekt; Ekaterynburh: Delovaia knyha.
- Shevtsova, H.I., Rebriy, O.V. (2009) Stratehii ta sposoby perekladu anhlomovnykh antroponimiv khudozhn'oho dyskursu ukrains'koiu movoiu (na materialy imen personazhiv romaniv Dzh. K. Rolinh). In Statu Nascendi: Zbirka students'kykh statej. Kharkiv: NTMT. 10, 137-141.
- Shylenko, R. V. (1986). Priamyie y kosvennyie ekspressyvnyie vyskazyvaniia v aspekte rehulyrovanyia mezhlychnostnykh otnoshenyj. Yazykovoie obschenye y eho edynyty: Mezhhvuz. sb. nauch. tr. Kalynyn: Kalynynsk. hos. un-t, 49-54.

- Eko, U. (1998). Otsustvuiuschaia struktura. Vvedeniye v semyolohiyu. Per. s ytal. S.-Peterburh.
Yakobson, R. (1983). V poyskakh suschnosti iazyka. Semyotyka. M.: Nauka.
Deely, J. (2004). Basics in Semiotics. Toronto: St. Augutines Press. 168p.
Volkova, S. V. (2017). The Semiotics of Folkdance in Amerindian Literary Prose. Peter Lang • Frankfurt am Main • Bern • New York • Oxford • Warszawa • Wien: Peter Lang Edition. Vol. 14 “Language – Literature – the Arts: A Cognitive Semiotic Interface”, 149-164.

DICTIONARIES

- Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. (2016).
Kerlot, Kh. E. (1994). Slovar' symvolov. M.: “REFL-book”.
Pokhlebkyn, V. V. (2001). Slovar' mezhdunarodnoj symvolyky y emblematyky. 3-e yzd. M. : Mezhdunar. Otnosheniya.
Tresydder, Dzh. (2001). Slovar' symvolov. Per. s anhl. M. : FAYR-PRESS.
Usmanova, A. R. (2001). Kod. Postmodernyizm. Entsyklopedyia [pod red. Hrytsanova A. A., Mozhejko M. A.]. Mynsk : Ynterpresservys : Knyzhnyj dom, 710-711.
Ferber, M. A (1999). Dictionary of Literary Symbols. Cambridge University Press.
SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL
Rouling, Dzh. K. (2019). Harri Potter ta filosofs'kyj kamin'. Per. V. Morozova. K.: V-vo “A-BA-BA-HA-LA-MA-HA”.
Rowling, J. K. (2014). Harry Potter and the Philosopher’s Stone. Bloomsbury.

*Дата надходження до редакції 17.11.2019 р.
Ухвалено до друку 21.11.2019 р.*